

І.М. АНІЩЕНКО

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ, 01001, Україна

**БЕЗМЕЖНИЙ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР
НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ, АБО
ПУТІВНИК ПО СТОРІНКАХ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВЕБ-САЙТІВ**

Ключові слова: Інтернет, Всесвітня мережа, пошукові сервери, наукові електронні бібліотеки, веб-адреси, веб-сайти

Світова мережа Інтернет надає науковим працівникам, аспірантам та студентам досить широкі можливості для роботи з фаховою літературою. Інтернет як засіб комунікації займає вагоме місце серед усіх сучасних можливостей отримання інформації з певних наукових питань. Іноді він навіть підміняє класичні бібліотеки, які завжди були традиційною скарбницею знань, компактно зосереджених у численних монографіях, журналах, наукових збірниках тощо. Але це зовсім не означає, що роль бібліотек уже відходить у минуле. Вони були, є і будуть традиційним джерелом знань, накопичених людством. Інша справа, що Інтернет дає можливість «доторкнутися» до тих знань чи тієї інформації, які за певних причин, об'єктивних чи суб'єктивних, були для нас не доступними. Можливість ознайомитися сьогодні з багатьма науковими журналами в Інтернеті означає, що користувач може оглянути загальну інформацію про журнал, бібліографію, інколи бібліографію і стислі резюме/реферати статей тощо. Найкращим варіантом вважається той, який дає змогу ознайомитися з бібліографією, резюме і повним текстом

© І.М. АНІЩЕНКО,
2005

статей. Це, своєю чергою, залежить від бажання того чи іншого видавництва і авторів як власників права вільно викласти повні тексти своїх статей у Всесвітній мережі.

На жаль, наша країна ще не досягла того рівня економічного розвитку, щоб забезпечити комп'ютерами та доступом до Інтернету всіх бажаючих. А останніх дуже багато. Однак, попри мрії багатьох потрапити до чудової країни, що зветься Всесвітньою мережею, майже весь комп'ютерний парк з усіма можливостями, які він надає в широкому розумінні цього слова, зосереджується поки що лише в столиці і більш-менш великих містах України. Такими є реалії нашого життя. Тому грішити й огульно звинувачувати всіх науковців у небажанні бути на рівні світових стандартів, мобільно реагувати на сучасні новинки у своїй галузі знань, видається безглуздом, а інколи й образливим.

До речі, половина населення США віком до 35 років користується будь-якою інформацією тільки з електронних джерел. Тому висловлювання Б. Гейтса — «якщо тебе немає в Інтернеті, означає, що ти не існуєш» — сьогодні можна сприймати лише як стандарт американського способу життя. Але людство розвивається такими високими темпами, що ці слова незабаром стануть повсякденною нормою і нашого життя. На користь процитованого висловлення свідчить офіційна інформація прес-служби Міністерства транспорту і зв'язку про позитивну динаміку зростання кількості користувачів Інтернету. На сьогодні їх уже налічується до 84 осіб на 1 тис. населення, послугами Інтернету постійно користуються приблизно 3,8 млн. українців. До того ж постійно нарощуються вітчизняні інформаційні ресурси в Інтернеті, а кількість існуючих веб-сайтів перевищує 30 тис.

Зрозуміло, що наукова література у Всесвітній мережі займає окреме місце, утворює невеликий острівцець у безмежному океані різноманітної інформації. Тож які можливості вона надає для роботи з науковою літературою? По-перше, в Інтернеті існують так звані **пошукові сервери**. Вони дозволяють знайти список літературних джерел за ключовими словами, які пропонує користувач. До речі, якщо пощастить, там можна відшукати деякі наукові праці у повному обсязі. Принаймні, коли перед вами стоїть певне завдання, то вихід на такі сервери допоможе зорієнтуватись у питанні, отримати первинну інформацію, окреслити коло першочергових завдань, які ви маєте розв'язати. Відомими пошуковими серверами є англомовні — Яху (Yahoo) (<http://www.yahoo.com>), Альта Віста (Alta Vista) (<http://www.altavista.com>), Хот Бот (Hot Bot) (<http://www.hotbot.com>), Інфосік (Infoseek) (<http://www.infoseek.com>), Ексайт (Excite) (<http://www.excite.com>); україномовні — Мета (<http://www.meta-ukraine.com>), Пінг (Ping) (<http://www.topping.com.ua>), Альфа-каунтер (Alpha-counter) (<http://www.a-counter.com.ua>), Asearch (<http://www.search.avanport.com/rus/default.asp>), Ау! (<http://www.ay.com.ua>); російськомовні — Яндекс (Yandex) (<http://www.yandex.ru>), Гугл (Google) (<http://www.google.ru>), Рамблер (Rambler) (<http://www.rambler.ru>), Апорт (<http://www.aport.ru>).

По-друге, користувач має змогу попрацювати у віртуальних бібліотеках, які поділяються на дві групи: а) загальні (www.bookworld.com.ua; www.lib.com.ua; www.virtlib.odessa.net; www.uabook.narod.ru; www.bestbooks.ru) — у них можна знайти будь-яку інформацію; б) спеціальні, що об'єднують літературу з певних галузей знань. Звернемося до спеціальних. Цікавими, передусім для молодих науковців, можуть бути віртуальні бібліотеки аспіранта (www.ukrdiser.com) та дисертацій і наукових праць (www.e-lib.org). Дуже корисною є інформаційно-пошукова система www.e kniga.com.ua, де зібрано понад 50 тис. документів, серед яких може бути саме той, що ви розшукуєте.

Найбагатшими на інформаційне наповнення науковою літературою вважаються віртуальні бібліотеки, які «викладають» у режимі он-лайн журнали і книжки відомих у світі наукових видавництв — «Academic Press», «Springer Verlag» тощо. Серед них вагоме місце займає наукова електронна бібліотека видавництва «Elsevier» (www.elsevier.com; www.sciencedirect.com). Скориставшись цими веб-адресами, ви натрапите на величезне джерело наукової інформації, починаючи з наукових журналів і закінчуючи монографіями. Гідну конкуренцію цій віртуальній бібліотеці складає бібліотека відомої міжнародної видавничої компанії «Springer» (www.springeronline.com), що видає багато монографій та понад 1250 журналів з проблем різних галузей науки, медицини тощо. Незалежний видавничий дім BioMed Central на сторінках свого сайту (www.medbioworld.com) подає посилання на 35 тис. часописів, переважна більшість з яких присвячена проблемам біології та медицини.

Якщо ви втомилися від англійських сайтів, можете відвідати віртуальні фонди ВІНІТІ (Всеросійський інститут наукової і технічної інформації) за адресою www.viniti.ru. Справді потужний сайт, на якому представлені повні тексти багатьох іноземних журналів відомих видавництв «Blackwell» на платформі Blackwell-synergy, «Cambridge University» — на платформі CUP, «Elsevier» — на платформі ScienceDirect, Kluwer — на платформі Kluweronline. Не можна обминути і наукову електронну бібліотеку «eLibrary.ru» (www.elibrary.ru), посилання на яку також представлено на цьому сайті, де викладено декілька тисяч повнотекстових наукових часописів у галузі природничих і гуманітарних наук відомого вже вам видавництва «Elsevier». Тут можлива реєстрація, але це досить проста процедура. До того ж, тут є змога ознайомитися безкоштовно або на певних платних умовах із багатьма монографіями, авторефератами дисертацій, підручниками, різноманітними бюлетенями, шорічниками, збірниками праць, препринтами наукових організацій, установ, вищих навчальних закладів Росії тощо. Крім того, Інститут надає можливість замовити електронний Реферативний журнал (РЖ) на договірній основі.

Заслужують на увагу сайти Державної публічної науково-технічної бібліотеки Росії (www.gpntb.ru) і бібліотеки природничих наук РАН (www.benpan.ru). Перша на своєму сайті проводить, починаючи з 1999 р., благодійну акцію «Американські наукові журнали і вітчизняна література — бібліотекам Росії та країн СНД», що спрямована на безкоштовну передачу американських науко-

вих часописів до бібліотек Росії та країн СНД, які не мають достатнього фінансування, з метою комплектування зарубіжною науковою періодикою. Єдиною статтею видатків для замовника за цією акцією є поштові витрати на пересилання замовлення з Москви до регіону. Крім того, на цьому сайті розміщено значну кількість пошукових баз даних з науково-технічної літератури, авторефератів дисертацій тощо. На сайті другої бібліотеки можна знайти посилання на наукові журнали — як іноземні, так і країн ближнього зарубіжжя, книжкові новинки з природничих наук, серіальні видання тощо.

Одним із інформаційно завантажених можна вважати сайт «Русского научного клуба» (www.ruscience.newmail.ru), на сторінках якого містяться посилання на понад 1 тис. наукових журналів, а сторінка «Біологія» представлена 17-ма російськомовними та 200-ма іншомовними часописами, серед яких «Журнал общей биологии» (з 1998 р.) та «Микология и фитопатология» (з 2004 р.). Сторінка «Екологія» об'єднує посилання на 11 російськомовних та 14 іншомовних журналів як з реферативною інформацією, так і з повними текстами статей.

Великий анотований список часописів біологічного профілю (близько 300 посилань) можна знайти, відвідавши сайт Лабораторії біохімії і біотехнології фототрофних організмів Інституту фундаментальних біологічних проблем Наукового центру РАН у Пушино (www.bioexplorer.net).

Для науковців різних спеціальностей призначена віртуальна бібліотека www.ojose.com (online journal search engine), де ви знайдете наукові публікації у журналах, наукові доповіді, монографії тощо, відібрані з понад 60-ти різних баз даних наукових публікацій. Серед них — американські ERIC, SearchEric, Medline/Pubmed; французькі INIST, JohnLibbey Eurotext, Saphir; німецькі SoLi, SUBITO; європейські SCOPUS (14 тис. журналів з 1960 р. донині), які представляють електронні інформаційні ресурси з онлайн-журналів відомих видавництв Blackwell, Cambridge Press, CatchWorld, Elsevier, Karger, Kluwer (об'єдналося з видавництвом Springer), MetaPress, Oxford, Pubmed, Springer, Thieme, Wiley тощо.

Серед достатньо наповнених інформацією можна навести віртуальну наукову бібліотеку Академії наук Словаччини (www.elis.sk), проте в ній зібрано посилання на бібліографію або повні тексти статей найвідоміших часописів, що видаються тільки цією академією наук.

Стисло розповімо про деякі веб-адреси в Інтернеті, якими важливо користуватися, розшукуючи наукову літературу з окремих галузей знань. Корисною для пошуку інформації про періодичне видання є система «The Internet Directory of Publications» (www.publist.com), що містить відомості про 150 тис. журналів, значну кількість монографій, інших періодичних видань. Цікавою є сторінка «E-journal» (www.e-journals.org) сайту «Virtual Library» з посиланнями на перелік в Інтернеті наукових журналів з різних галузей знань, зокрема сторінка з проблем ботаніки та біології рослин дає посилання на більш як 850 журналів, а також сайт бібліотек Стенфордського університету США

вих часописів до бібліотек Росії та країн СНД, які не мають достатнього фінансування, з метою комплектування зарубіжною науковою періодикою. Єдиною статтею видатків для замовника за цією акцією є поштові витрати на пересилання замовлення з Москви до регіону. Крім того, на цьому сайті розміщено значну кількість пошукових баз даних з науково-технічної літератури, авторефератів дисертацій тощо. На сайті другої бібліотеки можна знайти посилання на наукові журнали — як іноземні, так і країн ближнього зарубіжжя, книжкові новинки з природничих наук, серіальні видання тощо.

Одним із інформаційно завантажених можна вважати сайт «Русского научного клуба» (www.ruscience.newmail.ru), на сторінках якого містяться посилання на понад 1 тис. наукових журналів, а сторінка «Біологія» представлена 17-ма російськомовними та 200-ма іншомовними часописами, серед яких «Журнал общей биологии» (з 1998 р.) та «Микология и фитопатология» (з 2004 р.). Сторінка «Екологія» об'єднує посилання на 11 російськомовних та 14 іншомовних журналів як з реферативною інформацією, так і з повними текстами статей.

Великий анотований список часописів біологічного профілю (близько 300 посилань) можна знайти, відвідавши сайт Лабораторії біохімії і біотехнології фототрофних організмів Інституту фундаментальних біологічних проблем Наукового центру РАН у Пушино (www.bioexplorer.net).

Для науковців різних спеціальностей призначена віртуальна бібліотека www.ojose.com (online journal search engine), де ви знайдете наукові публікації у журналах, наукові доповіді, монографії тощо, відібрані з понад 60-ти різних баз даних наукових публікацій. Серед них — американські ERIC, SearchEric, Medline/Pubmed; французькі INIST, JohnLibbey Eurotext, Saphir; німецькі SoLi, SUBITO; європейські SCOPUS (14 тис. журналів з 1960 р. донині), які представляють електронні інформаційні ресурси з онлайн-журналів відомих видавництв Blackwell, Cambridge Press, CatchWorld, Elsevier, Karger, Kluwer (об'єдналося з видавництвом Springer), MetaPress, Oxford, Pubmed, Springer, Thieme, Wiley тощо.

Серед достатньо наповнених інформацією можна навести віртуальну наукову бібліотеку Академії наук Словаччини (www.elis.sk), проте в ній зібрано посилання на бібліографію або повні тексти статей найвідоміших часописів, що видаються тільки цією академією наук.

Стисло розповімо про деякі веб-адреси в Інтернеті, якими важливо користуватися, розшукуючи наукову літературу з окремих галузей знань. Корисною для пошуку інформації про періодичне видання є система «The Internet Directory of Publications» (www.publist.com), що містить відомості про 150 тис. журналів, значну кількість монографій, інших періодичних видань. Цікавою є сторінка «E-journal» (www.e-journals.org) сайту «Virtual Library» з посиланнями на перелік в Інтернеті наукових журналів з різних галузей знань, зокрема сторінка з проблем ботаніки та біології рослин дає посилання на більш як 850 журналів, а також сайт бібліотек Стенфордського університету США

давництвами з метою отримання дозволу на користування електронною інформацією з відомих наукових журналів.

Свій сайт має бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» (www.library.ukma.kiev.ua). На його сторінках представлено багато наукових журналів, лише біологічних налічується 395, а об'єднаних тематикою «Сільське господарство і лісівництво» — 385. Тобто певний обсяг матеріалу для біологів можна знайти і тут, завітавши за вказаною вище адресою.

Було б несправедливим не згадати і про відповідні сторінки веб-сайту Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (www.botany.kiev.ua), на яких висвітлюється науковий доробок як співробітників Інституту, так і біологів з інших наукових установ. Так, сторінка веб-сайту «Публікації» містить перелік монографій, їхніх розділів та науково-методичних видань, підготовлених науковцями Інституту протягом 2000—2003 рр. Сторінка «Журнали» представляє два журнали, які випускаються в Інституті: багаторічне фахове видання «Український ботанічний журнал» і відносно молоде — «Альгологія». Кожен журнал має свою окрему сторінку, де можна ознайомитись із загальною інформацією про журнал і правилами для авторів. Окрім того, «Український ботанічний журнал» надає для ознайомлення покажчик статей усіх 6-ти номерів за 2004 р. і № 1 за 2005 р. із назвами і рефератами статей, опублікованих у цьому номері. Журнал «Альгологія» представлений назвами і рефератами статей 4-х випусків за 2004 р. і № 1 за 2005 р. Можливо, у недалекому майбутньому ці часописи матимуть свої окремі веб-сайти.

Бібліотеки світу також представлені своїми сайтами. Наведемо веб-адреси найвідоміших із них: наукова бібліотека Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова (www.lib.msu.ru), фундаментальна бібліотека Санкт-Петербурзького державного політехнічного університету (www.unilib.neva.ru/rus/lib), бібліотека Конгресу США (www.loc.gov), Британська бібліотека (<http://portico.bl.uk/>), німецькі бібліотеки (www.ddb.de), Національна бібліотека Франції (www.bnf.fr), Королівська бібліотека Бельгії (www.kbr.be), Національна бібліотека Нідерландів (www.konbib.nl).

На жаль, регіональні наукові бібліотеки України ще тільки починають свій шлях до Всесвітньої мережі. Але і сьогодні вже можна ознайомитись із сайтами деяких з них, зокрема Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського (www.ounb.km.ua), Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка (www.korolenko.kharkov.com), Луганської обласної наукової бібліотеки (www.library.lg.ua), Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки (www.lib.dp.ua), Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К.А. Тімірязєва (www.library.vinnitsa.com). Незважаючи на такий широкий спектр адрес регіональних бібліотек, лише сайт останньої з них містить посилання на деякі джерела наукової і науково-популярної інформації: тут можна ознайомитись з «Вісником НАНУ» за 3 роки (2001—2003) і передивитись он-лайн версії російської періодики —

щомісячного науково-популярного журналу «Наука и жизнь» і газети «Известия науки».

Перед тим, як поринути у море віртуальних бібліотек, вам треба усвідомити, що останніх існує безмежна кількість. Безперечно, в мережі є сайти, присвячені окремим «вузьким» науковим питанням, які ми не обговорювали. Автори намагалися лише певним чином систематизувати підхід до пошуку наукової інформації у мережі Інтернет, навести веб-адреси окремих сайтів, які найбільшою мірою можуть зацікавити наукових співробітників і аспірантів у галузі природничих наук.

Насамкінець, треба підкреслити, що робота з науковою літературою у Всесвітній мережі справді до певної міри економить час, досить швидко надаючи той мінімум інформації, від якого можна відштовхнутися при розгляді того чи іншого наукового питання і сформувані певне уявлення про те, що вже зроблено у світі з конкретної проблеми. Але треба чітко усвідомлювати, що ця інформація є початковою, оскільки здебільшого Всесвітня мережа зберігає лише коротенькі резюме або скорочені тексти. Цьому теж є своє пояснення — починаючи з певних регламентованих умов доступу до електронних інформаційних ресурсів і закінчуючи бажанням автора/авторів викласти в Інтернеті в повному обсязі в режимі вільного доступу результати своїх досліджень. Тому твердити, що робота в класичній бібліотеці з можливістю побачити ту або іншу монографію чи статтю і попрацювати з нею стала чи стає анахронізмом, є перебільшенням. У такій ситуації важливо знайти золоту середину, об'єднавши класичний і сучасний підходи до роботи з науковою літературою.